

N:o 54.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående anslag till beredande af lokal för äldre arkivalier från Gotlands län m. m.; gifven Stockholms slott den 7 mars 1902.

Under återopande af bilagda utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för denna dag vill Kongl. Maj:t härmed föreslå Riksdagen att, under medgifvande att den kronans byggnad i Visby, som hittills inrymt persedelförråd för Gotlands infanteriregemente, jemte tillhörande tomt må upplåtas till lokal för förvaring af äldre arkivalier från Gotlands län, på extra stat för år 1903 anvisa ett belopp af 37,650 kronor, deraf 21,650 kronor för byggnadens anordnande till arkivlokal och dess förseende med erforderlig inredning och möbler samt 16,000 kronor till uppförande af en verkstads- och bostadsbyggnad vid Tingstäde för Gotlands truppers behof.

De till ärendet hörande handlingar skola Riksdagens vederbörande utskott tillhandahållas, och Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med, all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

Nils Claëson.

Utdrag af protokollet öfver ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 7 mars 1902.

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern friherre VON OTTER,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena LAGERHEIM,
 Statsråden: herr VON KRUSENSTJERNA,
 grefve WACHTMEISTER,
 CLAËSON,
 CRUSEBJÖRN,
 ODELBERG,
 HUSBERG,
 PALANDER,
 HAMMARSKJÖLD,
 WESTRING.

1:o.

*Ang. anslag
till beredande
af lokal för
äldre arkiva-
lier från Got-
lands län
m. m.*

Departementschefen, statsrådet Claëson, anförde:
 »Vid underdånig föredragning inför Eders Kongl. Maj:t den 14 januari 1897 af den utaf Riksdagen väckta frågan om vidtagande af åtgärder för ett bättre handhafvande af på spridda håll förvarade offentliga arkiv uttalade dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet med hänsyn till den i ärendet förebragta utredning såsom sin åsigt, att ett ändamålsenligt handhafvande af de lokala arkiven, så att dithörande handlingar icke blott behörigen vårdades utan äfven gjordes åtkomliga för alla, som ville derur

henta upplysningar, icke kunde vinnas, med mindre hos oss, såsom i andra länder, bildades centrala arkivdepoter, der de äldre handlingarna, som ej vidare, annat än undantagsvis, behöfde rådfrågas för de löpande ärendenas handläggning, sammanfördes och af insigtsfulla fackmän ordnades, förtecknades och hölles för allmänheten tillgängliga. Lika med riksarkivarien förklarade dåvarande departementschefen sig anse, att i vårt land lämpligen borde inrättas tre dylika depoter eller landsarkiv. Ett af dessa, förlagdt i Upsala, skulle mottaga handlingar från provinserna norr om Mälaren. Det andra landsarkivet, som borde få sin plats i Lund, skulle vara afsedt för Skåne, Halland och Blekinge jemte de tre småländska länen. För de mellan nämnda två distrikt liggande landsdelarne, eller Södermanlands, Örebro, Vermlands, Östergötlands, Elfsborgs, Skaraborgs samt Göteborgs och Bohus län, borde inrättas ett landsarkiv i Vadstena slott. Hvad Gotland anginge, kunde dess äldre, till omfånget mindre betydliga arkivalier qvarstanna på ön och samlas i någon eldsäker lokal i Visby.

I afseende å vården af Gotlands äldre arkivalier hemstälde sedermera riksarkivarien i underdånig skrifvelse den 10 augusti 1899, det Eders Kongl. Maj:t täcktes från Sin befallningshafvande i Gotlands län infordra upplysning derom, huruvida tjenlig, fuktfri och brandsäker lokal för ifrågasvarande ändamål kunde i Visby anskaffas vare sig genom köp eller förhyrning; och anförde härvid riksarkivarien, att utrymmet ej behöfde beräknas större än för omkring 500 meter hyllängd samt att vården af det gotländska arkivet lämpligen kunde öfverlätas åt någon tjänsteman vid allmänna läroverket eller landtstaten eller hos domkapitlet, sedan han vid riksarkivet eller något af landsarkiven inhemtat nödig kännedom om arkivväsendet.

Sedan Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, på grund af nådig remiss, den 25 november 1899 afgifvit underdånigt utlåtande i ärendet och dervid till arkivlokal föreslagit en kronan tillhörig, då till gevärsförråd använd fastighet, samt öfverintendentsembetet och öfriga vederbörande yttrat sig i ämnet, fann Eders Kongl. Maj:t, vid ärendets föredragning den 11 maj 1900, med hänsyn till hvad öfverintendentsembetet anført, detta förslag icke föranleda vidare åtgärd samt anbefalde Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande att till Eders Kongl. Maj:t inkomma med nytt förslag i anledning af riksarkivariens förenämnda framställning.

I underdånig skrifvelse den 30 maj 1900 anmälde Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, att militärbefälhafvaren på Gotland förklarat sig anse en i Visby belägen, kronan tillhörig byggnad, hvori Gotlands infanteriregementes persedelförråd då vore inrymdt, kunna såsom för framtiden obe-

höflig för detta ändamål upplåtas till lokal för arkivaliers förvarande. Byggnaden, uppförd af sten, vore fullkomligt fristående, omgifven af gator och öppen plats samt i storlek tillräcklig för lemnande af hyllutrymme för vida mer än 500 meter. Med afseende härå och då sådana förändringar, hvilka kunde finnas nödiga för husets användande till arkivlokal, syntes kunna utan större kostnader åvägabringas, hemställde Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande om åtgärders vidtagande för beredande af arkivlokal i denna byggnad. Vid Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvandes sistberörda skrifvelse funnos fogade underdåniga yttranden i ämnet af domkapitlet samt stadsfullmäktige och magistraten i Visby, af hvilka yttranden inhemtas, att domkapitlet ansåge det mindre önskvärdt, att Gotlands kyrkliga arkivalier sammanfördes till ett för hela ön gemensamt arkiv, samt stadsfullmäktige — med hvilka magistraten instämde — anför, bland annat, att ett arkivutrymme af 200 meter hyllfack temligen säkert skulle förslå till förvaring i det ifrågasatta arkivet af de arkivalier, hvilka i enlighet med sådana bestämmelser, som meddelats i nådiga kungörelsen angående öfverlemnande af arkivhandlingar till landsarkivet i Västena den 22 september 1899, kunde förväntas komma att från stadens rådstufvurätt, magistrat och kommunala myndigheter dit öfverlemnas, äfvensom att, för den händelse värden af stadens arkivhandlingar i det nya arkivet blefve förenad med någon kostnad för staden, stadsfullmäktige ansåge, att ersättning till landsarkivet borde utgå endast i det fall, att handlingar, som vore yngre än 100 år, komme att i det nya arkivet förvaras.

Med skrifvelse den 8 september 1900 öfverlemnade chefen för landförsvarsdepartementet till mig en från militärbefälhafvaren på Gotland inkommen framställning angående upplåtande till landsarkiv af Gotlands infanteriregementes förrådsbyggnad i Visby äfvensom ett af generalintendenten deröfver afgifvet yttrande och andra till ärendet hörande handlingar för den åtgärd, jag kunde finna nämnda framställning böra föranleda.

I berörda framställning anför militärbefälhafvaren, att, efter det jag muntligen till honom framhållit önskvärdheten af att någon af kronans för militärändamål upplåtna byggnader i Visby måtte, om den vore därför obehöflig, erhållas för inrymmande af ett landsarkiv, han i sådant afseende ville gifva anvisning på förenämnda persedelförrådsbyggnad. Sedan Gotlands infanteriregemente nu erhållit å Visborgs slätt ett fullt tillräckligt förrådshus för det persedelbehof, som erfordrades för de årliga vapenöfningarna under fredstid, och alla öfriga persedlar komme att utflyttas till utrustningsorten Tingstäde, ansåge militärbefälhafvaren ifrågavarande byggnad utan olägenhet kunna öfverlåtas till annat statsändamål, då den inflytande summan för öfverlåtelsen torde kunna betäcka kostnaden för ett

af honom föreslaget bostads- och vaktarehus vid Tingstäde, som han funne vara af största behof påkalladt.

Enligt en vid framställningen fogad situationsplan är omförmälda byggnad åt alla sidor fritt belägen vid Kalkungsgatan och Slottsbacken i Visby.

Vid den 19 juli 1900 af kaptenen E. Fahnehjelm, regementsintendenten J. N. Söderberg och stadsingeniören i Visby N. Börring verkställd besigtning och värdering af ifrågavarande byggnad hade, enligt ett af dessa personer afgifvet besigtningssinstrument, befunnits, att byggnaden vore uppförd af tegel i två våningar med grundmur af granit under yttertak af svartplåt på underlag af bräder, att den innehölle två våningar, bottenvåningen med en höjd af 2,65 meter och öfre våningen med en höjd af 2,1 meter jemte en på två höjdafdelningar fördelad vind, samt att hvardera våningen innehölle två större salar, åtskilda genom en trappa af kalksten med hvalfkupor af tegel, bottenvåningen dessutom en större förstuga och öfre våningen ett expeditjonsrum. Besigtningmännen värderade byggnaden med den tomt, hvarå den vore uppförd, jemte en inhägnad förgård åt östra sidan till 16,000 kronor.

I sitt omförmälda yttrande anförde generalintendenten: Om än, sedan för Gotlands infanteriregemente blifvit vid Tingstäde uppförd förrådsbyggnad för de vid regementets mobilisering erforderliga persedlar m. m., tillräckligt utrymme å Visborgs slätt finnes för det under de årliga vapenöfningarna erforderliga persedelbehovet, saknades likväl å denna vapenöfningsplats utrymme för berörda regementes fordon, hvilka åtminstone till en del måste för fredsöfningarna kunna inrymmas på vapenöfningsplatsen, på det att ständiga och dyrbara transporter måtte undvikas. Om sålunda ifrågavarande byggnad, sedan förrådsbyggnaden vid Tingstäde blifvit färdig och fordonsskjul uppförts å Visborgs slätt, ej vidare vore för Gotlands infanteriregemente behöflig, hemställde generalintendenten, att, derest försäljning af nämnda byggnad, som af de sakkunnige värderats till 16,000 kronor, skulle ifrågakomma, de här af inflytande medlen måtte få användas till andra för intendenturen å Gotland behöfliga byggnader m. m. och dervid i första rummet till bostads- och vaktarehus å Tingstäde samt till fordonsskjul å Visborgs slätt.

Enligt hvad stadsingeniören Börring i ett den 9 mars 1901 afgifvet, af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande öfverlemnadt utlåtande intygat, hade ifrågavarande fastighet, som benämndes kronomagasin, å de i stadsingeniörsexpeditionen förvarade kartor följande beskrifning, nummer och jordnatur:

Å en af M. Isr. Lallerius år 1807 öfver »gamla Slottsbacken» upp-

rättad och af I. G. år 1852 kopierad karta vore förenämnda magasin upptaget som särskild tomt med n:r 54 ibland kronojordstomterna samt platsen nordost och sydost om magasinet angifven som torg med n:r 55. Dessutom angåfve Lallerius karta det deromkring liggande område som staden tillhörig jord.

Å en af kommissionslandtmätaren L. Fegræus åren 1856—1860 öfver Visby stad upprättad karta vore samma tomt angifven som frijord med n:r 22 och platsen deromkring åt nordost och nordvest angifven som kronojord, men deremot platsen sydost om magasinet, eller den å Lallerius karta med n:r 55 betecknade delen, inlagd i Slottsbacken som allmän gata.

Såvidt Börring af nämnda kartor kunnat utröna, syntes tomten, å hvilken kronomagasinet vore beläget, oomtvistligt vara kronans egendom, enär den å ena kartan (Lallerius) vore angifven som krono- och å den andra (Fegræus) som frijord, hvilket i detta fall syntes Börring vara det-samma, då kronans hus vore derå beläget. Deremot syntes Börring den sydost om magasinet inhägnade platsen vara å de båda kartorna angifven med olika jordnatur, d. v. s. å Lallerius karta som torg af kronojords natur, men å Fegræus karta som gata af stadsjords natur. Då Börring af för honom tillgängliga handlingar ej kunnat utröna, om något särskildt aftal träffats mellan kronan och staden under åren 1807—1856, och enär Fegræus i sin beskrifning till 1856—1860 års karta omnämmt, att Lallerius karta af år 1807 äfven finge ligga till grund för 1856—1860 års karta, syntes det Börring, som den inhägnade delen borde å 1856—1860 års karta vara liksom å 1807 års karta utmärkt och betecknad som torg och ej som gata, hvilket i detta fall gjorde, att eganderätten kunde blifva tvistig, emedan kronoombudet ej, såvidt Börring kunnat inhemta, gjort någon anmärkning mot Fegræus karta. Börring ansåge derfor krono-magasin stomten vara kronans tillhörighet, hvaremot eganderätten till den inhägnade platsen, sydost om magasinet åt Slottsbacken, berodde på huru-vida en plats, som vore benämnd torg, d. v. s. allmän plats, i detta fall kunde hänföras till enskild tomt.

Angående nu ifrågavarande tomt och platsen utanför densamma har i ett inför Eders Kongl. Maj:t förut anmaldt ärende angående stadsplan för Visby förekommit följande.

I underdånig skrifvelse den 29 maj 1888 anhöllo stadsfullmäktige i Visby att få tillbyta sig vissa kronan tillhöriga tomter derstädes, deribland jemväl tomten n:r 55. Dervid upplystes: att tomten, så långt tillbaka som någon kunde minnas, varit en öppen plats, hvilket bestyrktes af den till Lallerius karta hörande beskrifning, der tomten betecknades såsom torg

omkring kronomagasinets tre sidor; att norra delen af tomten, sådan den å samma karta blifvit angifven, utgjort och då ännu utgjorde en gata, förmedlande trafiken mellan Slottsbacken och Nya vägen, hvarjemte å den vester om kronomagasinets belägna del fört dels en väg, förmedlande trafiken emellan Magasinsgatan, å ena, samt S:t Hansgatan och Mellangatan, å andra sidan, dels ock en gångstig från sistnämnda gator till Skepparegatan, begge ledande till Slottsparken och en derstädes belägen pump för vattenupphemtning; att emellertid under sommaren 1887 större delen af nyssnämnda vester om kronomagasinets belägna område, som genom planteringsgillet försorg försetts med planteringar och för sin vackra utsigt varit en omtyckt hviloplats, blifvit genom de militära myndigheternas försorg inhägnad, så att den deröfver ledande trafiken särskildt för hemtning af vatten från pumpen i Slottsparken måst taga en afsevärd omväg; samt att staden för undvikande af denna olägenhet och för gatureglering önskade komma i besittning af tomten i dess helhet eller så stor del deraf, som kronan kunde undvara, hvilket enligt stadsfullmäktiges åsigt vore händelsen med den del öster och norr om kronomagasinets, som då vore utlagd till gator, äfvensom af den vestligaste delen af det inhägnade området.

I afseende å tomt n:r 55 upplyste domänstyrelsen i berörda ärende, att densamma icke funnes i jordeboken öfver kronans tomter i Visby upptagen samt att anledningen härtill vore att söka deri att, enligt hvad af kartbeskrifningen inhemtades, hela dess område vid tiden för kartans och jordebokens upprättande disponerats såsom torg, på tre sidor omgifvande magasinsbyggnaden; och förklarade sig domänstyrelsen anse, att, då ifrågavarande område icke funnes i jordeboken såsom kronans tillhörighet upptaget samt staden alltjemt och ända till dess under år 1887 militärmyndigheterna inhägnat en del af området, användt detsamma till allmän plats, staden borde lemnas i oförkränkt dispositionsrätt deraf, till dess området genom laga domstols beslut förklarats vara kronans tillhörighet, samt att något medgifvande från kronans sida för staden att för uppgifna ändamålet disponera detta område icke påkallades.

Vid ärendets föredragning inför Eders Kongl. Maj:t den 17 mars 1893 erinrade dåvarande chefen för civildepartementet, att någon giltig grund icke kunde åberopas för att kronan skulle vara egare till tomt n:r 55 å Lallerius karta samt att fördenskull några svårigheter icke borde uppställas från kronans sida för staden att öfver denna tomt fritt förfoga, i den mån Eders Kongl. Maj:t funne tomten behöfva tagas i anspråk för regleringsplanens genomförande; och behagade Eders Kongl. Maj:t i nådig proposition af samma dag (n:o 48) föreslå Riksdagen att medgifva, att några andra kronan tillhöriga tomter i Visby finge med full eganderätt

till staden öfverlåtas mot lösen, bestämd i särskild ordning. Sedan Riksdagen bifallit hvad Eders Kongl. Maj:t i berörda afseende föreslagit, faststälde Eders Kongl. Maj:t den 19 maj 1893 den underställda regleringsplanen med viss jemkning och under förklarande, att den sålunda fastställda planen skulle träda i verket, i den mån sådant kunde ske utan förnärmande af kronans eller enskild rätt, dervid kronan förbehölles att, i öfverensstämmelse med hvad stadsfullmäktige från stadens sida medgifvit, för kronans behof af utrymme för förrådsbestyren vid kronomagasinets tills vidare förfoga öfver den del af tomten nr 55 å Lallerius karta, som enligt en af dåvarande kommissionslandtmätaren C. O. Warfvinge upprättad regleringskarta vore belägen mellan Magasinsgatan, Slottsbacken samt Kalkugns-gatan och icke vore afsedd för plantering.

I det ärende, som nu utgör föremål för Eders Kongl. Maj:ts pröfning, afgaf på grund af nådig remiss riksarkivarien den 18 april 1901 underdånigt utlåtande och anförde dervid, bland annat, följande: * Af den verkställda utredningen angående ifrågavarande byggnads beskaffenhet kunde man sluta, att byggnaden utan svårighet eller större kostnader skulle kunna inredas till arkivlokal. Förutom hyllors uppsättande torde förnämligast erfordras de alltför små fönsteröppningarnas utvidgande samt en mot eldfara mera betryggande anordning af vinden. Äfven torde blifva nödvändigt, att kronan tillförsäkrade sig rätten att icke blott tills vidare utan för alltid förfoga öfver den inhägnade platsen sydost om huset å Slottsbacken, på det att icke en byggnad måtte kunna i framtiden der uppföras. Hvad som för öfrigt kunde vara att i tekniskt hänseende erinra, torde bäst utrönas vid besigtning, som borde komma att genom öfverintendentsembetets försorg företagas. Då hvar och en af byggnadens båda våningar innehölle två stora salar, hvardera 12,1 meter lång och 9,5 meter bred, vore det tydligt, att utrymmet blefve vida större än för närvarande vore behöfligt. Enligt riksarkivariens approximativa beräkning skulle, om man för att undgå fukt från väggarna endast använde golphyllor, hvar och en af salarne i bottenvåningen rymma minst 500 meter hyllängd samt hvar och en af de öfre salarne minst 400 meter hyllängd. Alltså skulle öfre våningen ensam erbjuda tillräckligt utrymme, äfven om staden Visbys samtliga äldre och yngre handlingar, beräknade till 200 meter hyllängd, komme att dit öfverflyttas. Hvad bottenvåningen beträffade, skulle den alltså tills vidare ej behöfva förses med hyllor, såvida icke länsstyrelsen i Gotlands län, hvars arkivlokal enligt dess underdåniga skrifvelse den 11 oktober 1893 icke vore mot eldfara tryggad, skulle den blifvande arkivlokalen öfverflytta ej blott sina äldre utan äfven en större del

af sina yngre handlingar. I hvarje fall skulle den föreslagna byggnaden vara för ändamålet tillräcklig för en mycket lång framtid, utan att någon tillbyggnad erfordrades.

På grund af hvad riksarkivariern sålunda anfört vore han af den mening, att, så vidt man af den då föreliggande utredningen kunde döma, den af de militära myndigheterna hembjudna och af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande förordade byggnaden borde efter vidtagande af nödiga förändringar motsvara de anspråk, man kunde ställa på en arkivbyggnad, som ej vore särskildt för sådant ändamål uppförd.

Öfverintendentsembetet, som jemväl erhållit nådig befallning att yttra sig i ämnet, har, efter det embetet genom en af sina extra ordinarie arkitekter låtit besigtiga ifrågavarande byggnad, uti den 2 juli 1901 afgifvet underdånigt utlåtande andragit följande: Omförmälda byggnad, hvars vid värdering åsatta pris af 16,000 kronor — deri jemväl inginge värdet af viss del utaf den tomt, hvarå huset vore uppfördt — från embetets sida icke föranledt någon erinran, syntes embetet, i betraktande af dess såväl läge som solida beskaffenhet vara för sitt ifrågasatta nya ändamål fullt lämplig. Vissa åtgärder torde emellertid tarvas för att i byggnaden bereda arkivlokaler, som, särskildt med hänsyn till önskvärdheten af betryggande brandsäkerhet, vore tillfredsställande, och i sådant afseende syntes böra iakttagas, att bottenvåningens nedre träbjelklag utbyttes mot bjelklag af betan med jernbalkar samt att vinden afskildes genom ett dylikt brandfritt bjelklag, hvilket senare utan olägenhet kunde flyttas en half meter högre upp mot takfoten, hvarigenom den öfre våningen skulle kunna erhålla den större höjden af något öfver 2,5 meter. Hvad åter anginge fönsteröppningarna, hvilkas ringa storlek framhållits, vore det embetets mening, att desamma, med undantag allenast af fönstret i det tillämnade expeditionrummet, icke kräfde någon utvidgning, då de vore fullt tillräckliga för att lemna behöflig dager åt de blifvande arkivrummen och dessutom i sitt oförändrade skick karakteriserade byggnaden såsom innehållande förvaringsrum för samlingar. Derjemte torde kunna ifrågasättas dels att bibehålla de nuvarande jernluckorna vid fönstren — hvilka senare naturligen borde förses med lämpliga bågar och glas — då embetet för sin del hölle före, att blott en onödig kostnad skulle orsakas genom att beträffande luckorna göra någon ändring, dels ock att omändra två å sydöstra sidan af byggnaden förefintliga större öppningar till fönster, liknande de öfriga och försedda, såsom dessa, med jernluckor. Förutom nu nämnda åtgärder och anordnande af erforderlig inredning med byllor syntes andra arbeten än innerväggarnes lagning, vattrifning och affärgning icke behöfva vidtagas, och ansåges kostnaden för utförandet af samtliga omförmälda förändrings-

med flere arbeten, oberäknadt hyllinredningen, komma att uppgå till omkring 9,000 kronor. hvartill torde få läggas nödigt belopp för värmeledning, om sådan önskades.

Sedan Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande genom nådig remiss erhållit befallning att, efter vederbörandes hörande, afgifva underdånigt utlåtande med anledning af hvad riksarkivarien i sin förenämnda skrifvelse af den 18 april 1901 anfört i fråga om beredande af rätt för kronan att för alltid förfoga öfver den inhägnade platsen sydost om persedelförrådsbyggnaden, öfverlemnade Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande med eget utlåtande den 23 november 1901 underdåniga yttranden i ärendet af stadsfullmäktige och magistraten i Visby. Dervid anfördes af stadsfullmäktige, med instämmande af magistraten: att stadens byggnadsnämnd i afgifvet utlåtande förklarar, att den ifrågavarande inhägnade platsen icke lämpade sig för bebyggande; att, då området, såvidt handlingarna utvisade, icke eljest torde vara för den tillämnade arkivbyggnaden behöfligt, syftemålet med riksarkivariens framställning, som torde afse förebyggande af eldfara, enligt stadsfullmäktiges åsigt skulle på ett för landsarkivet fullt betryggande sätt uppnås, om berörda område utlades till allmän plats, såsom förut varit fallet, innan såväl detta som närgränsande öppna områden af de militära myndigheterna år 1887 inhägnades och det förstnämnda området sedermera af staden uppläts tills vidare till kronans disposition; samt att vid sådant förhållande stadsfullmäktige ansåge sig böra förklara, att, för att det af riksarkivarien framställda önskemålet om den till arkiv ifrågasatta byggnadens isolering måtte vinnas, staden vore villig förbinda sig att, sedan det inhägnade området af kronan afträds, för framtiden såsom allmän och öppen plats bibehålla hela området omkring nämnda byggnad.

I sitt sistberörda utlåtande yttrade Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande, bland annat, att, enär stadsfullmäktiges nyssnämnda erbjudande syntes innebära tillräckligt skydd mot den af riksarkivarien befarade möjligheten, att området kunde komma att bebyggas, Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande ansåge riksarkivariens ifrågavarande framställning icke böra föranleda annan åtgärd, än att området utlades till allmän och öppen plats å den för stadsdelen gällande stadsplanen, derom stadsfullmäktige, i fall denna åsigt gillades af Eders Kongl. Maj:t, skulle anmodas att i vanlig ordning göra framställning.

Efter det riksarkivarien uti infordradt, den 2 december 1901 afgifvet underdånigt utlåtande förklarar sig icke hafva något att erinra mot de sålunda föreslagna åtgärderna till förhindrande af ifrågavarande områdes

bebyggande, erhöll arméförvaltningen å fortifikations- och intendentsdepartementen nådig befallning att afgifva utlåtande i ärendet, dervid borde lemnas utredning å värdet af den för kronans räkning nu begagnade inhägnade platsen sydost om persedelförrådsbyggnaden.

Till svar härå öfverlemnade nämnda departement med underdånigt utlåtande den 22 januari 1902 ett efter arméförvaltningens anmodan af militärbefälhafvaren på Gotland, öfversten G. Björlin, tillförordnade fortifikationsbefälhafvaren H. Rydén, stadsingeniören Börring och L. Wiman den 4 januari 1902 afgifvet värderingsinstrument, enligt hvilket de vid värdering af den inhägnade platsen sydost om persedelförrådsbyggnaden funnit, att ifrågasvarande område, hvilket ej enligt gällande byggnadsordning finge själfständigt bebyggas, icke i och för sig egde något nämnvärdt värde utan först erhöle sådant, i fall området sammanlades med den nu bebyggda tomten, då det hela skulle kunna tjena till lämplig plats för en större nybyggnad, hvarför de ansåge den obebyggda delen böra upptagas till ett värde af 3,000 kronor. I likhet med hvad som skedde vid värderingen den 19 juli 1900, uppskattades nu värdet af själfva byggnaden jemte tomten, hvarå den vore uppförd, till 16,000 kronor och i följd deraf byggnaden med såväl bebyggda som obebyggda tomterna i ett för allt till 19,000 kronor.

Med anslutning till hvad Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i dess underdåniga utlåtande den 23 november 1901 anført hemstälde arméförvaltningen, att, enär kronans lagliga rätt till den inhägnade obebyggda delen af tomten syntes vara mycket tvistig och utgången af en möjlig rättegång mot staden om bättre rätt till området förefölle synnerligen oviss samt det af stadsfullmäktige gjorda erbjudandet syntes innebära tillräckligt skydd mot möjligheten, att området kunde komma att bebyggas, Eders Kongl. Maj:t, derest nådigt beslut om ifrågasvarande förrådsbyggnads disponerande till landsarkiv å Gotland komme att fattas, täcktes dels, med antagande af stadsfullmäktiges förenämnda erbjudande, besluta, att den för kronans räkning nu begagnade inhägnade platsen sydost om förrådsbyggnaden skulle i den för Visby stad gällande stadsplanen utläggas till allmän och öppen plats, dels ock i ersättning åt landtförsvaret för afståendet af nämnda, för närvarande af Gotlands infanteriregemente disponerade förrådsbyggnad med tillhörande tomt anvisa ett belopp af 16,000 kronor.

Efter det jag i anledning af öfverintendentsembetets utlåtande i ärendet anmodat embetet att inkomma med uppgift å den kostnad, som kunde antagas åtgå ej mindre för hyllinredning och värmeledning i den tilltänkta

arkivbyggnaden än äfven för lokalernas förseende med erforderliga möbler, har embetet med skrifvelse den 21 januari 1902 till ecklesiastikdepartementet öfverlemnadt de önskade uppgifterna äfvensom dels specificering å den förut beräknade omkostnadssumman, 9,000 kronor, dels ock ritning öfver de af embetet afsedda förändringarna inom byggnaden i fråga. Enligt embetets kostnadsförslag skulle byggnadens förändring till dess nya ändamål betinga en kostnad af 9,000 kronor, hyllinredningen 5,700 kronor, värmeledning 4,500 kronor, ritningar och tillsyn samt arbetsledning 1,250 kronor samt möbler 1,200 kronor, eller alltså tillsammans ett belopp af 21,650 kronor vara erforderligt för byggnadens förändring och inredning samt förseende med möbler.

Sedan arméförvaltningen å fortifikations- och intendentsdepartementen erhållit nådig befallning att afgifva utlåtande jemväl i fråga om användandet af det för afståendet af ifrågavarande förrådsbyggnad jemte tomt föreslagna ersättningsbelopp, har arméförvaltningen i underdånigt utlåtande den 7 februari 1902, efter samråd med militärbefälhafvaren på Gotland, föreslagit, att, vid nådigt bifall till den i ärendet gjorda hemställan att i ersättning åt landtförsvaret för afståendet från nämnda byggnad jemte tillhörande tomtområde måtte anvisas ett belopp motsvarande det vid besigtning densamma åsatta värde af 16,000 kronor, Eders Kongl. Maj:t täcktes medgifva, att omförmälda ersättningssumma, 16,000 kronor, finge tagas i anspråk till uppförande för Gotlands truppers behof af en verkstads- och bostadsbyggnad vid Tingstäde i enlighet med ritning och kostnadsförslag, som upprättats hos arméförvaltningen och fogats vid dess utlåtande.

Likasom det befunnits nödigt att för Sveriges öfriga län inrätta centrala arkivdepoter eller landsarkiv, synas erforderliga åtgärder med det snaraste böra vidtagas för att i en centraldepot samla de äldre arkivalierna från Gotlands län. Den utredning, som blifvit i detta ärende gjord, synes mig gifva vid handen, att den till förvaringslokal för ifrågavarande arkivalier föreslagna, af Gotlands infanteriregemente nu disponerade förrådsbyggnaden bör med hänsyn till läge, beskaffenhet och utrymme efter ifrågasatta förändringar kunna lämpa sig till en sådan arkivlokal, och har jag icke något att erinra mot de af öfverintendentsembetet till 21,650 kronor beräknade kostnaderna för byggnadens anordnande dertill samt för dess förseende med erforderlig inredning och nödiga möbler. I afseende å läget anser jag dock, att byggnadens användande till arkivlokal

kan tillstyrkas endast under förutsättning att den nu inhägnade, sydost om förrådsbyggnaden belägna tomten kommer att för all framtid blifva en allmän, öppen plats, som icke får bebyggas. Enligt hvad den verkställda utredningen visar, finnes icke någon fara för att så icke skulle komma att ske. Såsom Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande anmärkt, torde emellertid för fullständig säkerhets vinnande i detta afseende på särskild framställning böra härutinnan vidtagas ändring i den för Visby stad fastställda stadsplan.

För möjliggörande af ifrågavarande förrådsbyggnads användande till lokal för förvaring af arkivalier fordras dock icke allenast anvisande af nyssnämnda belopp, 21,650 kronor, utan jemväl att till landtförsvarets förfogande ställes en summa af 16,000 kronor, motsvarande värdet af sjelfva byggnaden med tillhörande tomt.

Chefen för landtförvarsdepartementet, statsrådet Crusebjörn, yttrade härefter:

»Då ifrågavarande, Gotlands infanteriregemente tillhöriga förrådsbyggnad i Visby efter förrådens förflyttande från nämnda stad till Tingstäde kan för landtförsvarets behof undvaras, har jag icke något att erinra mot densammans öfverlåtelse för användande till landsarkiv. Vidkommande det vederlag af 16,000 kronor, som ifrågasatts skola landtförsvaret tillkomma, får jag erinra derom att, sedan Eders Kongl. Maj:t föreslagit 1898 års riksdag att för flyttning af omförmälda förråd och uppförande af nya förrådsbyggnader vid Tingstäde anvisa 120,000 kronor, Riksdagen för ändamålet anvisat allenast 100,000 kronor af skäl, bland andra, att tillskott till flyttningskostnadernas bestridande kunde förväntas genom försäljning af öfverflödiga hus och byggnader i Visby. I följd häraf och då ifrågavarande byggnad är en af dem, som, på sätt Riksdagen ansett, skulle försäljas, bör det belopp 16,000 kronor, hvartill byggnaden af särskilda värderingsmän värderats, skäligen till landtförsvaret utgå för att användas till de genom förrådsflyttningen föranledda byggnadsbehof vid Tingstäde. Arméförvaltningen å fortifikations- och intendentsdepartementen har i underdånigt utlåtande den 7 februari 1902 föreslagit, att beloppet måtte få användas för uppförande å sistnämnda plats af en verkstads- och bostadsbyggnad, hvartill ritning och kostnadsförslag, slutande å samma belopp eller 16,000 kronor, af arméförvaltningen öfverlemnats. Jemte det jag biträder arméförvaltningens förslag, får jag, under hänvisning till berörda ritning, upplysa, att nämnda verkstads- och bostadsbyggnad är afsedd att dels tillgodose det oafvisliga behofvet af bostadslägenheter för en förrådsförvaltare och en vaktmästare, hvilka skola anställas vid det till Tingstäde förlagda centrala intendentur-

förrådet eller hufvudförrådet å Gotland, dels ock inrymma förråd samt bostadslägenheter för handtverksmästare äfvensom verkstadslägenheter för desse och för de värnpligtige, som från och med hösten 1902 skola uttagas till förvaltningstjänst såsom militärarbetare. För berörda verkstäder, af hvilka skomakeri- och sadelmakeriverkstäder kunna sammanslås, har nämligen icke någon lägenhet kunnat förhyras, likasom det ej heller är möjligt att för förvaltare och vaktmästare hyra bostad i närheten af förrådsplatsen.»

Häruppå anförde chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Claëson:

»I likhet med hvad som skett, då medel anvisats till anskaffande af ny förrådsbyggnad för Uplands regemente i ersättning för vissa lokaler i Upsala slott, hvilka regementet måste afstå till beredande af plats för ett landsarkiv derstädes, torde jemväl det belopp af 16,000 kronor, som nu för landtförsvarets behof erfordras vid afstående af ifrågavarande persedel-förrådsbyggnad i Visby till arkivlokal, lämpligen böra anvisas på åttonde hufvudtitelns extra stat.

Under åberopande af hvad nu blifvit anfördt, hemställer jag, det Eders Kongl. Maj:t tacktes i nådig proposition föreslå Riksdagen att, under medgifvande att den kronans byggnad i Visby, som hittills inrymt persedelförråd för Gotlands infanteriregemente, jemte tillhörande tomt må upplåtas till lokal för förvaring af äldre arkivalier från Gotlands län, på extra stat för år 1903 anvisa ett belopp af 37,650 kronor, deraf 21,650 kronor för byggnadens anordnande till arkivlokal och dess förseende med erforderlig inredning och möbler samt 16,000 kronor till uppförande af en verkstads- och bostadsbyggnad vid Tingstade för Gotlands truppers behof.»

Till denna, af statsrådets öfriga ledamöter biträdda hemställan behagade Hans Maj:t Konungen i nåder lemna bifall; och skulle nådig proposition af den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, till Riksdagen aflåtas.

Ex protocollo:

Elias Lagercrantz.